

Najnowszy numer *Dzieciństwa. Literatury i Kultury* poświęcony jest ciału i cielesności w tekstach kultury o dzieciństwie i dorastaniu. Punktem wyjścia rozważań zaprezentowanych w tomie jest przekonanie, że żyjemy w rzeczywistości, w której ciało stanowi nie tylko temat rozmaitych dyskusji, lecz także przestrzeń kulturowych, społecznych i politycznych napięć. Widać to wyraźnie w ambiwalentnym przekazie medialnym na temat cielesności. Z jednej strony, otaczają nas wizerunki wysportowanych ciał i przefiltrowanych twarzy influencerów i influencererek; reklamy, w których modele i modelki epatują swoją młodością i atrakcyjnością. Z drugiej zaś, pozornie dowartościowane ciało pozostaje tematem tabu. Choć upowszechniana masowo kultura popularna staje się coraz bardziej inkluzywna, wciąż dość niechętnie mówimy o chorobach, niepełnosprawności, starości czy trudnych relacjach z ciałem; słowem – o wszystkich ciałach, które nie mieszczą się w ogólnie przyjętym kanonie piękna. *Status quo* próbują zmienić ruchy społeczne, takie jak ciałopozytywność czy ciałoneutralność.

Dyskurs ten nie jest ograniczony do sfery mediów i polityki. Rozmaicie konceptualizowane ciało jest jednym z najstarszych wielkich tematów tekstów kultury. Nawet pierwsze ślady działalności twórczej człowieka – odciski dłoni na ścianach jaskiń – są namacalnym odbiciem jego cielesności, wyrazem fascynacji własnym ciałem i możliwością wykorzystania go jako środka wyrazu artystycznego. Jednakże w tradycyjnych koncepcjach podmiotowości przejawia się niechęć wobec ciała; jak pisała Ewa Hyży w monografii *Kobieta, ciało, tożsamość. Teorie podmiotu w filozofii feministycznej końca XX wieku* z 2012 roku, ta niechęć jest „efektem sposobu, w jaki ciało i umysł są rozumiane i definiowane, a mianowicie jako wzajemnie wykluczające się kategorie. [...] umysł zostaje uprzywilejowany w stosunku do ciała” (s. 22). Elizabeth Grosz, która w latach 90. ubiegłego wieku zakwestionowała tradycję owego dualistycznego podejścia, postulowała, by rozumieć ciało jako element tożsamości – podlegający inskrypcjom wewnątrz i na zewnątrz, a tym samym stanowiący kulturowy zapis idei, zjawisk i hierarchii społecznych oraz politycznych. Na polskim gruncie, zainspirowana myślą tej filozofki, wtórowała jej m.in. Katarzyna Rychter, dowodząc (w pracy *Krytyka podmiotu kartezjańskiego w feminizmie korporalnym Elizabeth Grosz* z 2014 roku), że ciało stanowi „ontologiczną

i metafizyczną całość materii (fizyczności) i kulturowych wyobrażeń ciała, poprzez które podmiot może pozostawać w relacji do świata [...] i przez które świat może pozostawać w relacji do podmiotu”.

W najnowszym numerze pytamy więc o to, jakim kulturowym inskrypcjom podlega ciało (zwłaszcza) w dzieciństwie i młodości, w jaki sposób zachodzą te procesy oraz jak obrazowane są w rozmaitych tekstach kultury, których twórcy i twórczynie próbują rozpoznać i zrozumieć owo rozdarcie ciała i umysłu oraz rozprawić się z binarnym pojmowaniem tożsamości. Autor i autorki artykułów zawartych w dziale „Studia” przyglądają się przeobrażeniom, dylematom, dyskursom i konfliktom dotyczącym ciała i cielesności m.in. w odniesieniu do kulturowych wizji dziecka i adolescenta. Numer rozpoczyna się, nieco paradoksalnie, od tekstu dotyczącego dzieła, które sugerując w podtytule dziecięcy adres czytelnicy, jest w rzeczywistości utworem dla dorosłej publiczności odbiorczej – mowa o artykule, w którym Davide Iengo rozważył motywy cielesności, erosa i wieku, ale też kwestię (nie)dziecięcości treściowej w słynnym *Pentameronie* Giambattisty Basilego (1634–1636); autor poświęcił szczególną uwagę zawartej w tym zbiorze opowieści o staruszce, która została oskórowana na własne życzenie, aby zmienić się w młodą dziewczynę. Anne Klomberg omówiła natomiast powieść young adult *Blizny jak skrzydła* Erin Stewart (2018), rozpatrując znaczenie splotu wieku, płci i (nie)sprawności protagonistki dzieła dla odgrywania przez nią roli outsiderki, zwłaszcza w odniesieniu do stygmatyzującego spojrzenia innych postaci na jej ucieleśnione doświadczenie. Autorki kolejnych dwóch tekstów przeanalizowały zaś narracje werbalno-wizualne. Rosalyn Borst poddała namysłowi holenderską książkę obrazkową *Sneeuw witje breit een monster* autorstwa Annemarie van Haeringen (2014) oraz jej amerykański przekład *How to Knit a Monster* (2018), zwracając uwagę, jak dwie wersje tego picturebooka odnoszą się petryfikująco (poprzez reprodukcję stereotypów) lub subwersywnie (poprzez odwołanie do kategorii ucieleśnionej wiedzy) do obecnego w kulturze zachodniej konstruktu kobiet jako bytów emocjonalnie niestabilnych i pozbawionych kontroli. Anna Marczukiewicz skupiła się na japońskiej mandze *Tomie* Junjiego Itō (1987–2000), którą omówiła w kontekście rozmaitych perspektyw wewnątrztekstowego odbioru głównej bohaterki tej serii (*male gaze*, *female gaze* oraz własnego spojrzenia tytułowej postaci). Wreszcie, ostatnie trzy teksty w dziale „Studia” zostały poświęcone mediom audiowizualnym. Karolina Czerkas zaprezentowała analizę multimodalną filmu animowanego *To nie wypanda* w reżyserii Domee Shi (2022), zwracając baczną uwagę na to, jak na różnych poziomach (fabularnym, językowym, wizualnym itd.) przedstawiono w nim fizyczne i emocjonalne aspekty procesu dorastania – ukazanego za pomocą metaforycznej

metamorfozy dojrzewającej protagonistki w pandę rudą. Faustyna Białous poświęciła artykuł serialowi telewizyjnemu *Łasuch* Jima Mickle'a i Beth Schwartz (2021–2024) – zbadała z perspektywy myśli posthumanistycznej (m.in. studiów nad zwierzęcością, potwornością i śmieciowością) wizerunki pojawiających się w tym programie dziecięcych hybryd, podkreślając transgresyjny, przełamujący antropocentryczne myślenie charakter tego tekstu kultury. Katarzyna Szul zanalizowała natomiast, jak problem autoagresji osób nastoletnich jest prezentowany w wybranych współczesnych serialach telewizyjnych dla młodzieży: *Trzynastu powodach* Briana Yorkeya (2017–2020), *Sex Education* Laurie Nunn (2019–2023) oraz *Ginny i Georgii* Sarah Lampert (2021–). W dziale „Varia” prezentujemy artykuł Michaliny Lubaszewskiej na temat treści ukrytych w opowiadaniu Beatrix Potter o Piotrusiu Króliku, rozpatrywanych jako przekazy symboliczne ujawniające się na przecięciu tekstu i obrazu. W dziale „Artykuły recenzyjne” znalazły się trzy teksty: Rosy-Triantafyllia Angelaki omówiła tom zbiorowy *Political Changes and Transformations in Twentieth and Twenty-first Century Children's Literature* pod redakcją Bettiny Kümmerling-Meibauer i Farriby Schulz (2023), Agnieszka Kocznur – monografię wieloautorską *Little Women at 150* zredagowaną przez Daniela Shealy'ego (2022), a Faye Dorcas Yung Schwendeman – książkę *Representations of Children and Success in Asia: Dream Chasers* pod redakcją Shih-Wen Sue Chen i Sin Wen Lau (2022).

Dziękujemy wszystkim osobom, które współtworzyły 12. numer czasopiśma *Dzieciństwo. Literatura i Kultura*¹. Serdecznie zapraszamy do lektury!

¹ Artykuły Davidego Ienga, Anny Marczukiewicz, Karoliny Czerkas i Faustyny Białous bazują na referatach wygłoszonych w trakcie konferencji naukowej *Od stóp do głów. Ciało i cielesność w literaturze dziecięcej, młodzieżowej i fantastycznej*, która odbyła się w Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego w dniach 5–6 maja 2023.